

Ministerie van Veiligheid en Justitie

RICHTING EN RUIMTE

voor kennisontwikkeling en innovatie

Strategische
Kennis-en
Innovatieagenda

SKIA

Inhoudsopgave

Voorwoord	3	
Inleiding	4	
<hr/>		
	Justice	6
	Van recht naar rechtvaardigheid	8
	Naleven moet lonen	9
<hr/>		
	Governance	10
	Minder government, meer governance	12
	Het maatschappelijke doel centraal	13
<hr/>		
	Smart	14
	De kansen van 'smart' benutten	16
	Van bureaucratie naar een 'smart ministry'	17
<hr/>		
	Weerbaarheid en veerkracht	18
	Naar een veerkrachtige samenleving	20
	Het goede voorbeeld geven	21
<hr/>		
	Globalisering	22
	Ver weg is nu dichtbij	24
	Aanpak vereist internationale samenwerking	25
<hr/>		
Realisatie	27	
Colofon / Contact	28	

De ambitie die uit de SKIA spreekt is om richting en ruimte te geven aan kennisontwikkeling en innovatie vanuit strategische prioriteiten. Zo maakt VenJ bewuste keuzes voor de inzet van mensen en middelen ten behoeve van een veilige en rechtvaardige samenleving.

Voorwoord

Een flink deel van de twintigste eeuw huisde het ministerie van Justitie aan het Plein in Den Haag. In een statig gebouw dat nu bij de Tweede Kamer hoort. Er lag wollig tapijt in de kamers. Overal stonden kasten vol papieren dossiers. En op de houten bureaus stonden bakelieten telefoons met draaischijven. Het was een tijd waarin oplichters met gladder praatjes slachtoffers probeerden te maken. Niet eens per telefoon, want dat bellen was een hele investering. De misdaad was vooral fysiek aanwezig.

Sindsdien is er veel veranderd. Criminelen proberen onze rechtsstaat te ondermijnen op nieuwe manieren, bijvoorbeeld online. DNA-onderzoek helpt ons misdrijven op te lossen. En wetenschappelijke ontdekkingen over neurologie, robotisering en *sensing* vinden langzaam hun weg in het justitiedomein.

De nieuwe tijd, zult u zeggen. Zeker, dat is waar. Maar in de kern is onze missie tijdloos. In de bakeliettijd stond men in wezen voor dezelfde opdrachten als nu. Zorgen voor een veilig Nederland, een sterke rechtsstaat en een rechtvaardig migratiebeleid.

Om als ministerie succesvol te zijn, moet deze tijdloze missie blijven aansluiten bij de veranderende wereld. En dat zorgt voor urgente vragen. Moeten we iets met *Blockchain*? Hoe bescherm je de burgerlijke vrijheden in een wereld van *Big Data*? Welke nieuwe mogelijkheden zijn er voor preventie, interventie en handhaving? Hoe kunnen wij beter samenwerken met onze maatschappelijke partners?

Deze Strategische Kennis- en Innovatieagenda (SKIA) helpt ons bij het vinden van antwoorden. Door te praten met medewerkers uit de hele VenJ-keten zijn ruim 400 vragen verzameld die relevant zijn voor de toekomst van ons werk en de basis vormen van deze SKIA.

Dat is ongelooflijk waardevol. In de eerste plaats voor ons ministerie. Als we weten welke vragen er leven zijn we beter in staat onderzoeken op te stellen en als het even kan te bundelen.

Maar ook heeft deze SKIA een belangrijke externe functie. Met deze agenda weten onze kennispartners, van wetenschappers, planbureaus tot startups, waar we voor staan. Wat volgens ons relevante ontwikkelingen zijn. En hoe we de alsmar veranderende toekomst zien. Wie weet kunnen zij ons zelfs helpen onze vragen aan te scherpen, zodat we nog beter voorbereid die toekomst tegemoet gaan.

Ik kijk er naar uit om met iedereen die zich betrokken voelt bij onze belangrijke missie het gesprek aan te gaan over de toekomst. Want onze missie is zoals gezegd tijdloos. Of Veiligheid en Justitie nou communiceert per telefoon met draaischijf, druktoetsen of met *whatsapp*.

Siebe Riedstra
Secretaris-generaal

Inleiding

Het ministerie van Veiligheid en Justitie (VenJ) staat voor de kernwaarden van de rechtsstaat: een veilige en rechtvaardige samenleving. Een goede balans tussen deze doelen wordt bereikt door er met alle organisatieonderdelen in het veiligheids- en justitiële domein samen aan te werken. Van de politieagent op straat en de officier van Justitie in de rechtbank tot de beleidsmedewerker op het bestuursdepartement: ze leveren allemaal een bijdrage aan een veilig en stabiel Nederland. De rechtsstatelijke context vormt daartoe de basis. Zonder recht geen vrijheid en geen veiligheid.

Vraagstukken rond criminaliteit, veiligheid, bestrafing en migratie zijn complex. Het ministerie neemt beslissingen die het leven van mensen – soms ingrijpend – beïnvloeden. De dilemma's tussen vergroten van veiligheid enerzijds en borgen van de rechtsstaat anderzijds worden steeds zorgvuldig tegen elkaar afgewogen. Het werkgebied van VenJ kent weinig makkelijke oplossingen.

Het werk wordt bovendien gedaan in een veranderende samenleving. Een samenleving waarin nieuwe technologieën opkomen en die sterk digitaliseert. Hierdoor gaat informatie-uitwisseling steeds sneller, opereren burgers steeds effectiever in netwerken en manifesteren zich ook nieuwe risico's. Dit vormt een uitdaging voor de organisatie van ons werk.

Kennis en innovatie zijn voor het ministerie essentieel om in deze veranderende samenleving haar taken goed uit te kunnen voeren. Het is belangrijk inzicht te hebben in maatschappelijke en technologische ontwikkelingen om de opgaven van vandaag en morgen te begrijpen. Opgaven die wellicht om andere oplossingsrichtingen en werkwijzen vragen.

De afgelopen periode heeft het ministerie kritiek gekregen dat het teveel gericht was op de korte termijn, informatie binnen hield en onvoldoende de samenwerking zocht met externe partners. De voorliggende Strategische Kennis- en Innovatieagenda (SKIA) is bedoeld als uitnodiging aan kennis- en innovatiepartners de veranderende opgaven samen tegemoet te treden.

De SKIA schetst vragen gericht op de toekomst en stimuleert de omgeving van VenJ met ons mee te denken en te werken aan een veilig en rechtvaardig Nederland. Het is verder bedoeld als hulpmiddel om binnen en buiten VenJ gezamenlijk op te trekken bij beleidsontwikkeling en bij het opzetten van strategie-, onderzoeks- en innovatie-trajecten. Daarnaast kan de SKIA helpen om verzamelde kennis, gerealiseerde innovaties, evaluaties van beleid en interventies te delen.

Met deze SKIA geeft het ministerie richting en ruimte aan kennisontwikkeling en innovatie rond de maatschappelijke opgaven waar wij voor staan. De SKIA biedt handvatten voor samenwerking met en tussen externe kennis- en innovatiepartners. Tegelijkertijd daagt het hen uit om nieuwe kennis en thema's in te brengen om ons ministerie te helpen haar maatschappelijke doelen te bereiken. Kortom de SKIA draagt op meerdere aspecten bij aan de toekomstbestendigheid van ons ministerie.

Deze SKIA is het resultaat van een uitgebreide inventarisatie. In dit proces is de behoefte aan kennis en innovatie in onze organisatie opgehaald en gerubriceerd naar de vijf uitdagingen van onze strategische verkenning, "Recht en Veiligheid in de 21e eeuw". De vierhonderd vragen die de inventarisatie heeft opgeleverd vormen tezamen het bronmateriaal van deze SKIA, die op hoofdlijnen de vragen weergeeft waarop verdere kennis- en innovatieontwikkeling nodig is.

De volgende paragrafen geven een toelichting op de vijf strategische uitdagingen. Voor elk van de uitdagingen benoemen we de hoofdonderwerpen en de bijbehorende kennis- en innovatievragen.

De ‘*justice*’ uitdaging: waar maken dat de rechtsstaat de rechtvaardigheid dient

Rechtsorde en rechtsstaat zijn de pijlers van waar het ons in essentie om gaat: rechtvaardigheid voor iedereen. Hoe brengen we deze abstracte begrippen tot leven voor zowel burgers als bestuurders? De rechtsorde prevaleert nog altijd. Maar de regels naleven, wordt minder vanzelfsprekend.

Van recht naar rechtvaardigheid
Naleven moet lonen

> Van recht naar rechtvaardigheid

Voor de gemiddelde burger is een rechtvaardige rechtsstaat een staat waarin misdaad niet loont, regel-overtreders een passende straf krijgen en problemen en geschillen zoveel mogelijk opgelost worden. Het is een slechte zaak als burgers het recht ervaren als een instrument dat niet voor hen werkt, maar wel voor 'de staat' of 'de elite'.

Het volstaat dus niet om de samenleving uitsluitend een pakket aan regels, wetten, rechten en procedures voor te schotelen. De burger heeft behoefte aan toegankelijke en neutrale informatie. Hij wil weten wat wel en wat niet werkt in bepaalde procedures. Hij wil weten welke oplossingsrichtingen er zijn, en wat hij aan uitkomsten kan verwachten.

In een maatschappij die steeds diverser wordt, is dat permanente gesprek noodzakelijk om **de rechtsstatelijke kernwaarden op aansprekende wijze opnieuw in te vullen**. Daarin verdienen de meest precaire groepen bijzondere aandacht. Mensen met een lage opleiding en sociale status, en bijvoorbeeld mensen die nog maar kort in Nederland zijn, hebben de bescherming door de rechtsstaat het hardst nodig. Zij moeten de overheid en rechtsinstanties eenvoudig kunnen vinden.

Vragen voor kennis- en innovatieontwikkeling:

- » *Welke (nieuwe) mogelijkheden zijn er om de legitimiteit van het recht, nu en in de toekomst te waarborgen?*
- » *Wat is effectieve wet- en regelgeving, te midden van maatschappelijke, technologische, innovatieve ontwikkelingen?*
- » *Wat vinden burgers en bedrijven belangrijk in het functioneren van de rechtsstaat? Wat betekenen de kernwaarden van de rechtsstaat (bijv. legaliteit en rechtsbescherming) voor hen en wat is de betekenis van veiligheid in de hedendaagse samenleving? Bestaan hierin grote maatschappelijke verschillen in opvattingen?*
- » *Wat betekenen ontwikkelingen zoals nieuwe (ongereguleerde) vormen van (online) geschilbeslechting en rechtshulp, alternatieven voor het strafrecht (bijv. bestuursrechtelijke afdoeningen) en toenemende bestuurlijke decentralisatie voor de kernwaarden van de rechtstaat?*

> Naleven moet lonen

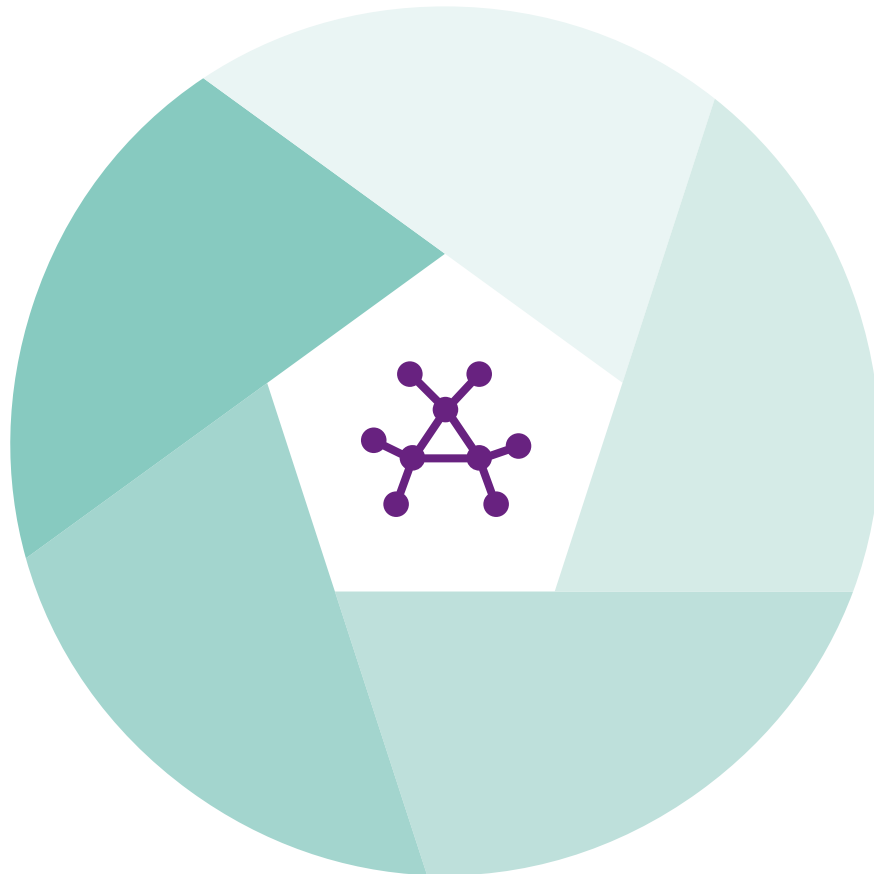
Je zou het niet altijd zeggen maar het vertrouwen van de Nederlandse burger in het eigen rechtssysteem, politie en rechtspraak is relatief groot. Sterker nog: het Sociaal Cultureel Planbureau concludeerde begin dit jaar dat de rechtspraak het enige instituut is waarin Nederlanders een stijgend vertrouwen hebben.

Maar er bestaan meerdere 'werkelijkheden'. Zo bestaat er ook grote onvrede over het handhavingstekort dat burgers direct treft. In de volksmond: 'Verkeersboetes uitdelen kunnen ze heel goed, maar woninginbraken, straatroven, oplichting en fraude voorkomen of oplossen, ho maar'.

Het handhavingstekort voedt niet alleen de gedachte dat het recht niet regeert, maar ook dat niet-naleving loont. Hierdoor ontstaat een onbedoelde legitimering om het zelf ook niet zo nauw te nemen met regels die minder goed uitkomen. **Het handhavingstekort moet dus worden teruggebracht**. In de perceptie van de burger én in de feitelijke naleving van regels.

Vragen voor kennis- en innovatieontwikkeling:

- » *Welke trends zijn er in normovertredingen (door burgers, instanties en staten) en conflicten tussen partijen? Wat zijn de verklaringen voor deze ontwikkelingen en wat zijn de verwachtingen voor de komende jaren? Wat zijn bijvoorbeeld te verwachten effecten van nieuwe maatschappelijke en technologische ontwikkelingen op de naleving van normen (bijv. cybercrime), toegang tot recht (bijv. ongereguleerde online geschilbeslechting) en rechtsbescherming (bijv. privacy, cybersecurity, rechtseenheid)? Wat betekenen deze ontwikkelingen voor de positie van het (straf)recht?*
- » *Hoe effectief is de civiele en strafrechtelijke handhaving? Is er sprake van een handhavingstekort en (ongeorloofde) belemmering in de toegang tot het recht en wat zijn te verwachten trends in de toekomst? Hoe wordt dit beleefd door de samenleving?*
- » *Welke (nieuwe) mogelijkheden zijn er om burgers, instanties en staten te stimuleren om normen, wet- en regelgeving ('spontaan') na te leven? Wat zijn hierin de best practices?*
- » *Welke nieuwe mogelijkheden zijn er voor preventie, interventie en handhaving van normovertredingen (bijv. vroegsignalering door gebruik big data, quantified self, neurowetenschappelijke inzichten, digitaal straffen, digitale begeleiding van slachtoffers)?*

De ‘governance’ uitdaging: van de uitvoering van wettelijke taken naar het in netwerken aanpakken van ‘wicked problems’

Een complexere wereld met hardnekkige en weerbarstige problemen vraagt om een multidisciplinaire aanpak. Om samenwerken in netwerken. Om een open relatie met veld en burgerorganisaties. Om meer gedeeld probleem-eigenaarschap. Hoe maak je die beweging?

Minder government, meer governance
Het maatschappelijke doel centraal

Minder government, meer governance

VenJ wil af van de reflex om 'alles zelf te doen'. Niet alleen als het gaat om het terugdringen van het aantal vechtscheidingen. Ook als het gaat om hoe vluchtelingen goed integreren in de samenleving. Of bij het aanpakken van parallelle samenlevingen, waarin hele families, wijken en generaties een crimineel en afgezonderd leven leiden.

Het zijn hardnekkige problemen en systemen die van VenJ een opener, meer coöperatieve en productieve relatie met het veld en de 'civil society' vragen. **Het ministerie zoekt naar nieuwe spelers** die goed aansluiten op nieuwe aandachtsgebieden. Dat betekent: anderen uitnodigen om (mede)problemeigenaar te worden. Het exclusiviteitsdenken – 'wij gaan hierover' – loslaten. Minder government – topdown beleid voeren. Meer governance – samenwerken in netwerken.

Vragen voor kennis- en innovatieontwikkeling:

- » *Hoe maken we optimaal gebruik van de verbinding tussen overheid, kennisinstellingen, bedrijfsleven en burgers en de bijbehorende initiatieven om de maatschappelijke doelen van VenJ te bereiken? In welke mate moeten klassieke overheidstaken zoals de rechtspraak (nog) door de overheid worden georganiseerd?*
- » *Welke vormen van samenwerking zijn mogelijk, wat zijn de voor- en nadelen daarvan?*
- » *Wat betekenen nieuwe vormen van samenwerking voor de rol van VenJ en haar kernwaarden?*
- » *Wat zijn effectieve manieren om verantwoordelijkheid te verdelen in (netwerk)samenwerking met behoudt van deze kernwaarden? Wat houdt de ministeriele (systeem)verantwoordelijkheid dan in?*
- » *Op welke terreinen levert (samen)werken met publiek-private verbanden meerwaarde op voor het bereiken van maatschappelijke doelen? Welke sturingsrelaties zijn hierin effectief? Welke rol past het ministerie van VenJ in deze verbanden?*
- » *Op welke manieren kan het zelforganiserend vermogen van betrokkenen op de beleidsterreinen van VenJ worden versterkt? Welke nieuwe mogelijkheden bieden maatschappelijke en technologische ontwikkelingen (bijv. zelfmonitoring en zelfsturing)?*

Het maatschappelijke doel centraal

Meer samenwerken in netwerken heeft consequenties. Als beleid en uitvoering evolueren in 'coproductie' en 'co-creatie', krijgen ook anderen (meer) invloed op het handelen van VenJ. Dat kan spanningen veroorzaken. Bijvoorbeeld in de hiërarchie die nodig is om goed te sturen en verantwoording af te leggen. Ook hebben het ministerie en organisaties in het VenJ-landschap nogal eens een bijzondere rol, die onafhankelijkheid, distantie of 'controle' vergt. De invloed van anderen toelaten kan daarmee strijdig zijn.

Voor VenJ betekent de 'governance'-uitdaging dus ook dat het ministerie het 'eigene' van zijn rol en positie telkens opnieuw zal moeten 'uitvinden'. Daarvoor bestaat geen standaard recept. Er is geen lijst van onderwerpen die zich per definitie wel of niet lenen voor samenwerking met de samenleving. De verhouding tussen VenJ en de samenleving verschilt per onderwerp. Dus: **stel het vraagstuk centraal en kijk dan welke 'governance' goed past**. Eerst: wat speelt er? Vervolgens: wat zijn potentiële partners om gezamenlijk op te trekken. Of wie zijn er wellicht al bezig? En natuurlijk ook: welke voorkeuren hebben we zelf en wat zijn de politieke randvoorwaarden waarbinnen we bewegen? Daarna zoek je de verbinding. Niet met een bevel of verordening, maar door aan te sluiten bij de intrinsieke motivatie van anderen en te zoeken naar hoe je elkaar kunt versterken.

De beweging naar meer 'governance' is noodzakelijk. Enerzijds omdat de overheid het simpelweg niet meer allemaal zelf kan. Anderzijds omdat er enorm veel beweging is van onderop. Mensen willen zelf een rol spelen, maatschappelijk engagement omzetten in daden. En dat gebeurt in alle lagen van de bevolking. VenJ moet dus telkens de balans vinden tussen pragmatiek enerzijds, en regels, wetten, kaders en

procedures anderzijds. De kernwaarden van VenJ verdwijnen daarmee niet. Wel vraagt 'governance' om nieuwe verbindingen met de samenleving, waarin die kernwaarden soms een andere invulling krijgen en de rollen anders verdeeld worden.

Vragen voor kennis- en innovatieontwikkeling:

- » *Wat zijn de effecten van nieuwe 'governance' modellen op de rol en functie van het recht, o.a. gelet op de versterkte positie van het slachtoffer, de veranderende rol van de raadsman en de veranderende invloed van media en politiek?*
- » *Hoe waarborgen we de kernwaarden van de rechtsstaat te midden van maatschappelijke alternatieven? Hoe kan bijvoorbeeld de rechtspraak zijn rechtstatelijke rol vervullen bij een steeds kleiner wordend 'marktaandeel' en de kenbaarheid en voorspelbaarheid van uitspraken waarborgen?*
- » *Welke (nieuwe) mogelijkheden zijn er om wet- en regelgeving en wetgevingsprocedures ten behoeve van 'governance' te ontwikkelen (bijv. experimenteerruimte en een 'right to challenge')?*
- » *Welke eisen stellen nieuwe 'governance' modellen aan organisatie, leiderschap en gedrag van (medewerkers van) VenJ?*
- » *Hoe dienen toezicht en financiering te worden vormgegeven om sturing op het maatschappelijke doel te bevorderen?*

De 'smart' uitdaging: aansluiten op de zelforganiserende samenleving met moderne technologie

De wereld om ons heen wordt groter, sneller en grilliger. Big Data, het 'internet of things', zelforganiserende gemeenschappen – we ontwikkelen ons naar een wereld waarin 'smart' de toon zet. Hoort daar dan ook een 'smart ministry' bij? En hoe geef je dat vorm?

De kansen van 'smart' benutten
Van bureaucratie naar een 'smart ministry'

De kansen van 'smart' benutten

'Smart' is een zogeheten 'gamechanger'. Enorme hoeveelheden data en real time informatie komen beschikbaar. Onderdelen van het politie- en justitielwerk (kunnen) worden geautomatiseerd. Steeds meer organisaties en processen raken met elkaar verbonden. **Het zijn krachtige instrumenten** die maken dat VenJ vaak beter en sneller weet wat er gebeurt. En dus met meer precisie capaciteit kan inzetten waar en wanneer dat nodig is.

Maar 'smart' vraagt ook om **grondige herbezinning op hóe je die instrumenten inzet**. Daders opsporen kunnen we met aanzienlijk meer middelen dan voorheen – digitale camera's, sensoren, drones. Daarmee kunnen we tegemoetgekomen aan de roep om veiligheid vanuit de samenleving. Maar hoe bescherm je in dat proces de burgerlijke vrijheden?

Vragen voor kennis- en innovatieontwikkeling:

- » *Welke innovaties kunnen het bereiken van de beleidsdoelen van het ministerie van VenJ bevorderen? Welke mogelijkheden bieden bijvoorbeeld Big Data, Blockchain, Internet of Things, sensing en detectie, robotisering en AI, simulatiemodellen, online tools en social media, neurotechnologie, DNA-onderzoek en synthetische biologie voor de taakuitvoering van VenJ? Welke mogelijkheden bieden deze innovaties om gedrag van burgers en bedrijven te beïnvloeden?*
- » *Wat zijn de lastige kanten, de ethische en rechtstatelijke bezwaren rondom de inzet van deze innovaties (bijv. privacy, behoud van rechtstatelijke kernwaarden, cybersecurity, borging van kennis en expertise, eigenaarschap en exploitatie van informatie, data overload) en welke manieren zijn er om daar mee om te gaan?*
- » *Hoe wordt in de samenleving aangekeken tegen de afwegingen tussen enerzijds ethische en rechtstatelijke bezwaren van de inzet van innovaties en anderzijds het gebruik van die innovaties voor het bereiken van de beleidsdoelen (bijv. terrorisme- of criminaliteitsbestrijding)?*
- » *Welke gevolgen hebben innovaties voor groepen in de samenleving die geen toegang hebben tot digitale middelen?*

Van bureaucratie naar een 'smart ministry'

De disruptieve 'smart technology' werpt ook andere vragen op. Hele bedrijfssectoren, steden, zorg- en verkeerssystemen worden in hoog tempo smart. **VenJ moet in die ontwikkeling mee**. Maar VenJ moet ook op algemeen niveau kunnen overzien wat de gevolgen van de oprukkende technologische toepassingen zijn voor recht en veiligheid.

In een wereld die volop in ontwikkeling is, en waarin de nieuwste innovatie van vandaag, morgen alweer achterhaald kan blijken, is het lastig om te voorzien welke kant het op gaat. Welke technologie omarm je zelf? Waar zet je juist niet op in? Heb je voldoende visie en expertise in huis voor de juiste beslissingen op het juiste moment? Dat roept de vraag op of de huidige, bureaucratische organisatiestructuur van VenJ klaar is voor nieuwe technologische ontwikkelingen als blockchain, high tech-hacks, encryptie en big data.

Vragen voor kennis- en innovatieontwikkeling:

- » *Welke nieuwe technologische ontwikkelingen kunnen we verwachten en welke (nieuwe) maatschappelijke (positieve en negatieve) effecten, kansen en risico's brengen deze ontwikkelingen met zich mee voor het terrein van veiligheid en justitie (bijv. cybercrime, privacy, terrorisme)?*
- » *Welke rol moet de overheid spelen in het ontdekken en ontwikkelen van nieuwe technologieën (bijv. stimuleren, faciliteren, kaderstellen, certificeren)? Op welke wijze kunnen we experimenteeruimte bij innovaties vergroten? En in hoeverre zijn daarbij voorwaarden, toezichts-, handhavings-, of kwaliteitsborgingsarrangementen nodig?*
- » *Wat is nodig voor een blijvend adaptieve, flexibele en effectieve VenJ organisatie in een veranderende omgeving? Op welke wijze kan innovatie bijdragen aan behoud of vergroting van maatschappelijke effectiviteit en impact van VenJ en welke betekenis heeft innovatie voor personeel en organisatie van VenJ?*

Weerbaarheid en veerkracht als uitdaging: **organiseer een veerkrachtig en weerbaar VenJ-landschap**

Bureaucratie en rechtsorde zorgen voor de stabiliteit van een goed functionerende samenleving. Maar ze worden steeds meer uitgedaagd door ingrijpende incidenten en verstoringen in een telkens versnellende samenleving. Dit raakt burgers. Hoe zorg je voor weerbaarheid en veerkracht in een instabiele leefwereld?

Naar een veerkrachtige samenleving
Het goede voorbeeld geven

Naar een veerkrachtige samenleving

De verhoudingen in de Nederlandse samenleving zijn lossier en diverser geworden. Waarden- en normenpatronen botsen. De snelheid en massaliteit van digitale communicatie hebben een desoriënterend effect. Het publieke debat verloopt heftig en is doorspekt van extreme meningen en emoties. Angst speelt een grote rol – voor vreemdelingen, terroristische aanslagen, verlies van het eigene. **Onze veerkracht verdient serieuze aandacht.**

Maatschappelijke veerkracht en weerbaarheid zijn het vermogen je als samenleving aan te passen aan onverwachte en versturende ontwikkelingen voor de nationale veiligheid. Het veronderstelt een stabiele kern. Het houdt in dat mensen 'terugveren' en dat de versturende impact tijdelijk is.

VenJ heeft hierop invloed. Immers, als zich een ramp voltrekt of een ander ontwrichtend incident, is het de taak van VenJ om direct, voorspelbaar en flexibel te reageren. Eerst voorspelbaar. Dus: government - orde herstellen, opsporen, vervolgen, etc. Maar meteen ook flexibel. Dus: governance - samen met relevante publieke partners en zelforganiserende burgers het sociale weefsel herstellen.

Vragen voor kennis- en innovatieontwikkeling:

- » *Wat zijn (de trends in) de aard, ernst en omvang van de dreigingen voor de nationale veiligheid?*
- » *Wat zijn methoden, technieken en technologieën om effectief en efficiënt met deze dreigingen om te gaan?*
- » *Wat zijn in dat verband zowel de vereiste als de beschikbare capaciteiten (kennis, intenties, vermogen en gelegenheid) bij de overheid en de samenleving (burgers, bedrijven en overige organisaties)?*
- » *Welke mogelijkheden zijn er om technologische en maatschappelijke disruptieve ontwikkelingen (eerder) te voorzien?*
- » *Welke (maatschappelijke) factoren zijn van invloed op de veerkracht van de samenleving? Wat is de rol van de overheid bij het (co)creëren van veerkracht in de samenleving en wat is een effectieve bijdrage?*
- » *Welke mogelijkheden bieden technologische ontwikkelingen om de weerbaarheid van (groepen in) de samenleving te meten en/of te vergroten (bijv. in het kader van re-integratie)?*

Het goede voorbeeld geven

Is het niet bij uitstek aan VenJ om het goede voorbeeld te geven? De VenJ-reactie op criminaliteit als fietsendiefstallen, woninginbraken en 'phishing', is voor veel burgers bepalend. Is die reactie goed, dan zorgt dat voor vertrouwen, en daarmee stabiliteit, bestendigheid en rust in de samenleving.

Een voortreffelijke en adequate uitvoering van onze taken - 'operational excellence' - is daarbij cruciaal.

De steeds mondiger en beter geïnformeerde burger wil niet alleen serieus worden genomen in zijn relatie met de overheid. Hij verwacht dat die overheid ook uitstekend presteert. Om te komen tot die uitstekende uitvoering, kunnen VenJ-organisaties leren van zogeheten 'high reliability'-organisaties. Dat zijn complexe organisaties, zoals operatiekamers, vliegdekschepen en kerncentrales, die extreem hoge risico's lopen en zich geen fouten kunnen veroorloven. Is het onze strategische uitdaging om een 'high reliability'-omgeving te creëren voor onze VenJ-organisaties? Dat vereist bijbehorende wet- en regelgeving, aansturing, financiering en verantwoording. En vooral dat je de schotten tussen je organisaties weghaalt. Dat het eigen organisatiebelang niet centraal staat, maar de oplossing van het probleem.

Voor VenJ kan veerkracht ook betekenen dat het belangrijk is om te beschikken over een groot aanpassingsvermogen. Misschien moet VenJ daarom een organisatie zijn van professionals die de ruimte en flexibiliteit hebben om maatwerk te leveren. En die soms onorthodoxe, maar verantwoorde en goed werkende, oplossingen weten te realiseren.

Vragen voor kennis- en innovatieontwikkeling:

- » *Welke mogelijkheden zijn er om de weerbaarheid en veerkracht van de organisatie van VenJ te vergroten? Wat kan VenJ hierin leren van andere organisaties?*
- » *Welke mogelijkheden zijn er om de weerbaarheid van de betrokkenen op haar beleidsterreinen, zowel (potentiële) slachtoffers als (potentiële) daders, voornamelijk kwetsbare groepen te vergroten?*
- » *Hoe verhouden de belangen van het individu zich tot de belangen van de maatschappij, voornamelijk met het oog op straffen en beschermen?*
- » *Welke mogelijkheden zijn er om het maatschappelijk draagvlak te versterken voor bepaalde doelen, werkwijzen en interventies? Wat zijn de behoeften van de samenleving op dit gebied?*

Globalisering als uitdaging: verwezenlijken van de nationale rechtsstaat in een verbonden wereld van wederzijdse afhankelijkheden

Grootschalige migratiestromen. Criminele netwerken die internationaal opereren. Problemen in fragiele staten ver weg. Ons werken aan recht en veiligheid kan al lang niet meer ophouden bij de landsgrenzen. We moeten in multinationale netwerken samenwerken. Wat betekent dat voor onze organisatie? En hoe en met wie werken we samen?

Ver weg is nu dichtbij
Aanpak vereist internationale samenwerking

Ver weg is nu dichtbij

Recht en veiligheid in Nederland raken steeds meer verweven met wat elders in de wereld gebeurt. Spanningen in Turkije, of andere delen van de wereld, kunnen in zeer korte tijd leiden tot spanningen in Nederland. Dat kan weer bijdragen aan meer internationale spanning. Zo kan bijvoorbeeld de Turkijedeal weer onderwerp van discussie worden. Wat weer gevolgen zou kunnen hebben voor het vluchtelingen-vraagstuk in Nederland.

Door de wereldwijde digitale communicatie en het sterk toegenomen internationale reisgedrag leven we in **een netwerk van internationale afhankelijkheden**. Ook speelt een rol dat steeds meer inwoners van Nederland familie en kennissen in andere landen hebben waarmee ze verbonden zijn.

We willen voorkomen dat spanningen in andere landen onze veiligheid en openbare orde verstoren. We zullen moeilijk grijpbare, internationale criminele netwerken moeten bestrijden die, dankzij de grenzeloze mogelijkheden van digitale communicatie, actief zijn in terrorisme, mensensmokkel, wapenhandel, drugs- en cybercriminaliteit. Hoe pak je dat aan?

Vragen voor kennis- en innovatieontwikkeling:

- » *Wat is de aard en omvang van grensoverschrijdende fenomenen, zoals hybride dreigingen, terrorisme, cyberdreigingen, migratiestromen? Welke (gedrags) mechanismen spelen daarbij een rol (bijv. copy-cat gedrag)? Welke groepen zijn hierbij het meest kwetsbaar?*
- » *Welke werkwijzen zijn er om grensoverschrijdende fenomenen aan te pakken? Wat zijn hierin de best practices?*
- » *Wat betekent dit voor de rol van ons huidige rechtsstelsel en is dat voldoende toegerust op de aanpak van grensoverschrijdende problemen?*
- » *Welke mogelijkheden zijn er voor (verdere) internationale samenwerking, bijvoorbeeld op het terrein van mensenhandel, drugs- en cybercriminaliteit?*
- » *Wat kunnen we leren van (wettelijke) regelingen en voorzieningen in andere landen (bijv. ten aanzien van jeugdbescherming of preventie van criminaliteit)?*

Aanpak vereist internationale samenwerking

Het is duidelijk dat een verkavelde overheid in de strijd voor internationaal recht en veiligheid aan het kortste eind trekt. **We moeten institutionele barrières wegnemen.** We moeten toe naar een wereld waarin fysieke veiligheid en cyberveiligheid niet meer onder verschillende diensten vallen. Waarin contraterroreisme en criminaliteitsbestrijding door betere samenwerking geen gescheiden terreinen meer zijn. En waarin landen toegang hebben tot elkaars rechtsstelsels om zo grensoverschrijdende geschillen op te lossen.

Verder is het zaak om juist daar waar die netwerken ontstaan en woekeren (vaak zogeheten ‘fragiele staten’), te zorgen voor goede instituties. Functionerende rechtbanken, betaalbare advocaten, betrouwbare politie, toegankelijke procedures om geschillen op te lossen. VenJ helpt daaraan mee, samen met andere nationale organisaties en ‘non state actors’.

Want elke aanpak, van bijvoorbeeld terroristische dreiging, vereist samenwerking op lokaal, nationaal en internationaal niveau. Bij elke terroristische dreiging blijkt weer hoe belangrijk het delen van informatie is. Er zijn op deze terreinen nog werelden te winnen.

Ook economische globalisering leidt tot nieuwe opgaven. Wereldomspannende verdienmodellen zoals Uber en Airbnb zijn niet altijd eenvoudig in te passen in onze nationale economisch-juridische ordening. Hoe geef je hieraan voldoende ruimte en vermijd je tegelijk dat er een soort internationale enclaves ontstaan?

Vragen voor kennis- en innovatieontwikkeling:

- » *Wat zijn best practices voor slagvaardig samenwerken met internationale statelijke en niet- statelijke actoren? Hoe zorgen we in deze samenwerking voor gezamenlijke doelen en beleid?*
- » *Wat betekent samenwerking met internationale statelijke en private actoren voor de rol van VenJ en de borging van de kernwaarden van VenJ?*
- » *Welke instrumenten en innovaties kunnen bijdragen aan een betere internationale samenwerking (bijv. met betrekking tot informatiedeling)? Welke voor- en nadelen zijn daaraan verbonden?*
- » *Hoeveel vertrouwen heeft de samenleving in bepaalde internationale verbanden en welke behoeftes bestaan er in de samenleving om internationaal samen te werken?*

Realisatie

De ambitie die uit de SKIA spreekt is om richting en ruimte te geven aan kennisontwikkeling en innovatie vanuit strategische prioriteiten. Zo maakt VenJ bewuste keuzes voor de inzet van mensen en middelen ten behoeve van een veilige en rechtvaardige samenleving. De SKIA stimuleert interne en externe samenwerking en bewerkstelligt een betere en bredere benutting van kennis en innovatie bij strategie en beleidsprocessen. Dit vergt activiteiten die inzet en betrokkenheid vragen van zowel interne als externe partijen. Om de doorwerking van de SKIA voor kennisontwikkeling en innovatie in de VenJ organisatie te bevorderen, worden verschillende processen ingericht.

Coördinatie van kennisontwikkeling, innovatie en kennisdeling

Het Strategisch Kennis en Innovatie Overleg (SKIO) richt zich op mogelijkheden om tot betere samenwerking te komen in onderzoek en innovatie. In dit interne kennis- en innovatieplatform zijn de organisatieonderdelen van VenJ vertegenwoordigd. Het SKIO is een instrument dat VenJ in staat stelt om onderzoek meer in gezamenlijkheid uit te zetten en resultaten van onderzoek toegankelijk te maken en te verspreiden binnen de brede VenJ organisatie. Tevens draagt het SKIO zorg voor het actualiseren en het te zijner tijd vernieuwen van de SKIA.

Verbinding van onderzoek- en innovatieactiviteiten met de SKIA

Het WODC zet zich in op het programmeren van projecten die een bijdrage leveren aan beantwoording van onderzoeksvragen uit de SKIA. Daarbij wordt tevens gebruik gemaakt en voortgebouwd op reeds aanwezige kennis uit voorgaand onderzoek en langlopende projecten die op belangrijke VenJ thema's worden uitgevoerd.

Voorstellen voor innovatieprojecten worden bij voorkeur gehonoreerd wanneer ze aansluiten op de thema's uit de SKIA. De SKIA dient als inspiratiebron bij het uitschrijven van innovatiecompetities. De thema's uit de SKIA worden aangedragen voor andere kennis- en innovatieprogramma's, zoals het EU programma Horizon 2050 en de Nationale Wetenschapsagenda.

Bij elkaar brengen van vraag en aanbod

Bij de ontwikkeling van de SKIA zijn vierhonderd verschillende kennis- en innovatievragen in de organisatie opgehaald, die in deze SKIA zijn teruggebracht tot enkele hoofdlijnen. De uitgebreide opbrengst zal op termijn online beschikbaar worden gesteld in een eSKIA, die externe partners inzicht biedt in specifieke kennis- en innovatievragen. Daarnaast wordt periodiek een kennis- en innovatiemarkt en/of een "week van kennis en innovatie" ingericht.

De externe blik

Reflectie van buiten is nodig om de goede vragen te blijven stellen. Daarom betrekken we strategische kennis- en innovatiepartners bij de prioritering van de kennisopgaven en de benodigde kennis- en innovatie-ontwikkeling voor de lange termijn. Inhoudelijke kennisbijeenkomsten met directies van belangrijke kennisorganisaties en de top van VenJ bieden de gelegenheid om in gesprek te gaan over grote strategische vraagstukken, voortvloeiend uit de SKIA, de strategische agenda van VenJ en nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen.

Colofon

Project- en redactieteam

Dr. C.A. Boonen (Cris),

VenJ/Centrale Eenheid Strategie

P.C.M. Elias, MPA MWO CMC (Peter),

VenJ/Innovatieteam

Drs. O.L. Hendriks (Olivier),

VenJ/Wetenschappelijk Onderzoek- en

Documentatiecentrum (WODC)

Dr. J.B. de Jong (Jacqueline),

VenJ/Centrale Eenheid Strategie

Dr. M.J. ter Voert (Marijke),

VenJ/Wetenschappelijk Onderzoek- en

Documentatiecentrum (WODC)

Dr. J.A. van Wilsem (Johan),

VenJ/Wetenschappelijk Onderzoek- en

Documentatiecentrum (WODC)

Contact

Voor informatie kunt u contact

opnemen met SKIA@minvenj.nl

Dit is een uitgave van het

Ministerie van Veiligheid en Justitie

Mei 2017

www.rijksoverheid.nl/ministeries/venj

